

УДК 371.33

**ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ-ФІЛОЛОГІВ У РЕСПУБЛІЦІ
ТУРЕЧЧИНА: ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ**

Маракли Е. Ш.

Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

У статті на основі наукового історико-педагогічного аналізу обґрунтовано особливості підготовки майбутніх учителів-філологів у Республіці Туреччина. Автором визначено провідні історичні етапи розвитку системи вищої педагогічної освіти в Республіці Туреччина. Розглянуто вплив основних державних законопроектів на реформування вищої освіти, досліджено зміни, які відбулися в педагогічній університетській освіті (уніфікація, автономність та свобода, конкурентоспроможність, фінансування). Проведено кількісний аналіз щодо зростання турецьких університетів, як позитивного моменту становлення вищої педагогічної освіти в Республіці Туреччина.

Ключові слова: вища освіта, педагогічний університет, історико-педагогічний аналіз, майбутній учитель філолог, Республіка Туреччина.

**ПОДГОТОВКА БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ-ФИЛОЛОГОВ В РЕСПУБЛИКЕ
ТУРЦИЯ: ИСТОРИКО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЙ АСПЕКТ**

Мараклы Э. Ш.

Харьковский национальный педагогический университет имени Г. С. Сковороды

В статье на основе научного историко-педагогического анализа обоснованы особенности подготовки будущих учителей-филологов в Республике Турция. Автором определены ведущие исторические этапы развития системы высшего педагогического образования в Республике Турция. Рассмотрено влияние основных государственных законопроектов на реформирование высшего образования, исследованы изменения, которые произошли в педагогической университетском образовании (унификация, автономность и свобода, конкурентоспособность, финансирование). Проведен количественный анализ по росту турецких университетов, как положительного момента становления высшего педагогического образования в Республике Турция.

Ключевые слова: высшее образование, педагогический университет, историко-педагогический анализ, будущий учитель филолог, Республика Турция.

**PREPARATION OF FUTURE PHILOLOGIST TEACHERS IN THE REPUBLIC OF
TURKEY: HISTORICAL AND PEDAGOGICAL ASPECTS**

Marakly E.S.

H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University

The key stages of the establishment and development of higher teacher education in the Republic of Turkey have been substantiated in the article on the basis of historical and educational analysis. The first historical stage covers the period from the opening of the first university-type higher education institution till the democratic transformations in the country in early XX century. The second stage is that of the contemporary history of the development of the national higher teacher education system of the Republic of Turkey. The chronological range of this stage includes the period from the start of the democratic transformations in the country till the major geopolitical changes that took place in the 1990s. The third stage is the creation of the unified European educational space, starting from the major geopolitical changes of the 1990s. The author has singled out the peculiarities of the development of the higher teacher education system in the Republic of Turkey at certain historical stages. The effect of the key state bills on higher education reform has been considered; the changes to have taken place in teachers' university training (unification, autonomy and freedom, competitiveness and funding) have been studied. A quantitative analysis on the growth of Turkish universities as a positive aspect of the establishment of higher teacher education in the Republic of Turkey has been carried out. Turkey is the only Muslim country to participate in the creation of the European educational space, being interested in retaining its own national and cultural identity on the one hand and in using the experience of European countries in the modernization of tertiary teacher education in the Republic of Turkey on the other hand. The modern stage of development of the sphere of teacher education in the Republic of Turkey involves significant changes: the structural renewal, modernization of content and methods of teachers' training, the implementation of new forms of connection between the professional training of a teacher and the education system and greater interaction between the national teacher training systems of various countries.

Key words: higher education, pedagogical university, historical and pedagogical analysis, future teacher philologist, Republic of Turkey.

Постановка проблеми. Процес інтернаціоналізації вищої педагогічної освіти створює можливість для порівняння та осмислення досвіду підготовки майбутнього учителя-філолога у різних країнах. Необхідність пошуку шляхів удосконалення підготовки майбутнього вчителя-філолога в умовах глобалізаційних та інтеграційних процесів, що відбуваються в сучасному світі, відзначена у міжнародних правових документах ЮНЕСКО, Ради Європи,

Організації Міжнародного Співробітництва та Розвитку, Міжнародної організації праці, в яких учителі XXI століття проголошуються носіями суспільних змін.

Проте проблема підготовки майбутнього учителя-філолога в Республіці Туреччина тривалий час залишалася поза увагою провідних учених.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теорія і практика зарубіжного досвіду освітнього процесу стали предметом наукового пошуку провідних українських учених (О. Антонова, О. Глузман, Н. Лавриченко, Л. Пуховська, С. Сапожников, А. Сбруєва, Ф. Якубов та ін.). Значні напрацювання, які можуть слугувати основою для створення підґрунтя модернізації освітніх систем, що реалізують особистісні та професійні позиції при підготовці майбутнього вчителя висвітлені в працях таких науковців: А. Алексюк, В. Беспалько, Г. Васьківська, Б. Гершунський, В. Гриньова, О. Дубасенюк, В. Євдокимов, В. Лозова, В. Монахов, А. Нісімчук, О. Падалка, О. Пехота, І. Підласий, О. Попова, І. Прокопенко, Б. Скіннер, С. Сполдинг та ін.

Метою статті є висвітлення на основі аналізу історико-педагогічної літератури особливостей підготовки майбутніх учителів-філологів у Республіці Туреччина.

Виклад основного матеріалу дослідження. Підготовка вчителів належить до найбільш актуальних проблем сьогодення, оскільки від неї значною мірою залежить майбутнє будь-якої держави. Поняття «підготовка вчителя» змінювалося разом з еволюцією поглядів на методи навчання і виховання, уявлення про його професійні характеристики. Досягнення ефективності у цьому процесі нерозривно пов'язане з підготовкою вчителя нового тисячоліття, а також із розвитком і вдосконаленням системи неперервної освіти. В умовах Болонського процесу та інтеграції вітчизняної вищої школи до європейського освітнього простору в останні роки все більше уваги приділяється системному підходу до вивчення особливостей педагогічної освіти країн його учасниць Болонського процесу.

Однією з країн, яка динамічно розвивається, є Республіка Туреччина, де пріоритетним завданням держави визначається створення незалежної та гнучкої системи підготовки вчителя.

Звернемося до порівняльних досліджень у галузі педагогіки, предметом розгляду яких є виявлення та аналіз проблеми та зміни, що відбуваються в педагогічній освіті Республіки Туреччина на тлі загальноосвітніх тенденцій. Теоретичним основам розвитку системи освіти Республіки Туреччина присвячені дослідження А. Газізова, Г. Десятов, І. Доромаджі, О. Карпенко, Ю. А. Лі, І. Монахова, Н. Мосакі, С. Усманова та ін., які свідчать, що в турецькій системі освіти відбуваються суттєві зміни, пов'язані з необхідністю приведення підготовки

педагогів, педагогічної освіти країни у відповідність з динамічними вимогами суспільства, Болонської конвенції, інтеграційними процесами в Європі та світовому освітньому просторі.

У дослідженнях учених аналізуються окремі аспекти системи освіти Республіки Туреччина (А. Газізова, С. Сапожников, С. Усманова та ін.).

Так, У дослідженні С. Усманової [3] визначено історичні етапи розвитку вищої педагогічної школи Туреччини. Звернемося до їх характеристики в контексті досліджуваної проблеми.

Перший етап розвитку вищої педагогічної освіти Туреччини (1863–1923) співвідноситься зі створенням першого в Османській імперії університету. Зазначимо, що хронологічно цей вищий навчальний заклад (один із перших десяти в Європі) було створено в 1453 році. Проте початком першого етапу, виходячи з наукового аналізу проблеми, ми вважаємо 1863 рік, коли університет набуває статусу «Darulfunun» (Дім науки) завдяки запровадженню сучасній на той час структурі організації навчального процесу, а також навчальних програм та методів викладання. Наступна реорганізація була здійснена у 1900 році, коли університет отримав назву «Darulfununi Osmani» (Османський дім наук).

Зазначимо, що до ХХ століття університет був вищим релігійним (мусульманським) навчальним закладом, але після проголошення Турецької Республіки (1923) його було реорганізовано у 1927 та 1933 роках і він стає світським освітнім закладом. Сьогодні – це Стамбульський університет (тур. Istanbul Universitesi, англ. Istanbul University) – провідний вищий навчальний заклад Туреччини. Також на цьому етапі було засновано: Босфорський університет (1863 р.), Йилдиз Технічний Університет (1911 р.), у складі якого почав функціонувати факультет освіти та педагогічний факультет. Перші педагогічні школи з'явилися у 1849 році. У 1850 році створено Академію наук Туреччини, яка сприяла розгортанню наукових товариств, відкриттю педагогічних коледжів. У цей період було закладено основу для формування національної інтелігенції, яка сприяла розвитку турецької науки, техніки, освіти та культури.

Характерними рисами другого етапу (1923–1981 р.), який розпочався з проголошення Турецької Республіки та створенням національної системи вищої освіти, було заснування у післявоєнний період (50–70-і роки ХХ ст.) мережі державних вищих навчальних закладів, основною метою діяльності яких було створення демократичної та світської системи освіти. До проголошення Турецької Республіки сфера освіти Османської імперії, яка проіснувала приблизно з 1280 року до 1922 року, перебувала під контролем традиційних мусульманських керівників, настанови яких носили переважно релігійний характер. Важливим для нашого дослідження є те, що цей етап розвитку країни характеризувався створенням вищих

навчальних закладів, які здійснювали підготовку педагогічних працівників: Газі Університет (1926 р.), Анкара Університет (1946 р.), Університет Егейського моря (1955 р.), Технічний університет Середнього Сходу (1956 р.), Дікле Університет (1966 р.), Сакар'я Університет (1970 р.), Кумхуріет Університет (1974 р.), Улудаг Університет (1975 р.), Чукурова Університет (1973 р.), Газіайтеп Університет (1973 р.), Селджук Університет (1975 р.), Фірат Університет (1975 р.).

Особливістю третього етапу (1981 р. – по теперішній час) є реформування системи вищої освіти, інтенсивне відкриття державних, приватних і суспільних університетів, створюваних і фінансованих з бюджету країни приватними особами та суспільними фондами. Університети Туреччини нині є великими науково-навчально-виробничими центрами із розгалуженою мережею коледжів, науково-дослідних інститутів, лабораторій, бібліотек, навчальних факультетів, на яких здійснюється підготовка майбутніх учителів-філологів [2].

Система державного управління закладами освіти країни є централізованою та здійснюється Міністерством національної освіти, до складу якого входять: центральне представництво (Міністерський офіс (апарат управління); Рада з вищої освіти та дисципліни – «УЦК»; Головні службові відділи; Консультативні та контрольні відділи; допоміжні підрозділи та інституції, які утворено при сприянні безпосередньо міністра (наприклад, Центр професійних і технічних освітніх досліджень та розвитку або Рада з координації проектів). Зазначимо, що різні регіональні та місцеві представництва державного управління освітою діють у 81 провінції та 922 районах. Окрім того існує й зарубіжне представництво – у 39 країнах світу, а також інституції – філії (Адміністративна колегія, Національна освітня академія тощо) [4].

До головних повноважень Міністерства національної освіти належить:

- планування, моніторинг, контроль усіх освітніх послуг у закладах різних рівнів;
- відкриття закладів формальної та неформальної освіти (за виключенням закладів вищої освіти);
- організація навчання громадян країни за кордоном;
- розробка й утвердження навчальних програм;
- координація роботи офіційних, приватних та громадських організацій;
- удосконалення матеріально-технічної бази освітніх закладів.
- подання Радою з вищої освіти та дисципліни претендентів на посаду ректорів університетів, яких призначає президент республіки [1, с. 41].

Після прийняття «Закону про вищу освіту» було створено Раду з вищої освіти, яка складається з 21 особи. Частина членів Ради призначається президентом Республіки, частина

– Радою міністрів, частина – міжуніверситетськими комітетами. Кожний член Ради обирається на чотири роки. Голова ради призначається президентом Республіки Туреччина з числа її членів. Члени Ради з вищої освіти обирають виконавчий комітет у складі десяти осіб, який функціонує у постійному форматі упродовж визначеного терміну. Турецькі студенти-філологи у межах Болонського процесу беруть участь у таких програмах, як Socrates, Leonardo Da Vinci, Erasmus, Vouth тощо.

Зазначимо про плідну і багатогранну співпрацю турецьких університетів із зарубіжними ВНЗ та міжнародними організаціями щодо забезпечення якості освіти, визнання кваліфікацій, розробки і впровадження спільних освітніх програм, розширення інтернаціоналізації та академічної мобільності, що має важливе значення при підготовці майбутніх учителів-філологів. Прикладом цього може слугувати Анкарський університет, усім випускникам якого відповідно до рівня освіти присвоюється європейський ступінь бакалавра, магістра, доктора.

Здійснення системно-порівняльного аналізу вищої педагогічної освіти Республіки Туреччина та України при підготовці майбутніх учителів-філологів дозволяє виявити загальні та особливі риси сучасного освітнього простору, в якому Туреччина, як і Україна, прагне до демократизації вищої освіти, вбачаючи в ній основу розвитку громадянського суспільства.

До основних рис цього процесу віднесемо:

- перехід до суспільно-державної моделі управління вищою освітою;
- широке впровадження відкритого прийому абітурієнтів до вищих навчальних закладів;
- предметна система навчання, яка передбачає широкий вибір студентами навчальної програми, рівня освіти, що відповідає власним можливостям і здібностям.

Зміст, структура, та функції вищої педагогічної освіти в Туреччині регламентується, насамперед, ключовими (загальнонауковими), базовими (соціально-особистісними) та спеціальними (професійно орієнтованими) компетенціями, що формуються в студентів протягом усього періоду їхньої професійної підготовки. У своїй сукупності перераховані компетенції утворюють цілісну професійну компетентність, яка повинна бути сформована в процесі теоретичного та практичного навчання студентів на педагогічних факультетах турецьких університетів.

Окреслені ключові, базові та спеціальні компетенції як відповідні складові професійної компетентності майбутнього вчителя-філолога регламентують вибір основного змісту вищої педагогічної освіти в Республіці Туреччина, що визначається державними освітніми стандартами. Державний стандарт, покликаний забезпечити єдність освітнього простору

країни, включає в себе класифікатор напрямів і спеціальностей вищої педагогічної освіти, а також державні вимоги до обов'язкового змісту та рівня підготовки випускників турецьких університетів за кожним конкретним педагогічним напрямом або спеціальністю. Відповідно до особливостей підготовки викладачів різних спеціальностей, спеціалізацій і профілів умовно визначається шість блоків змісту вищої педагогічної освіти в Республіці Туреччина. Націленість Туреччини на підвищення міжнародної конкурентоспроможності визначає коло питання щодо можливостей і обсягу освітньої та науково-дослідної підготовки кадрів, їх взаємозв'язку, а також заходів, спрямованих на формування відповідних умінь і навичок випускників, рівень яких має відповідати суспільним вимогам ринку праці.

Характеризуючи закономірності розвитку сьогоденної Туреччини, варто відзначити, що впродовж останніх років спостерігається суттєве підвищення її ролі на міжнародній арені, що зумовлено входженням до групи країн «Великої двадцятки» та помітним розширенням сфери політичного й економічного впливу в регіонах Близького та Середнього Сходу, Центральної Азії, Південного Кавказу та Північної Африки.

У щорічних державних програмах розвитку Туреччини зазначається, що розвиток науки і технологій є однією з найважливіших умов її інтеграції у світову економічну систему, а забезпечення подальшого економічного зростання вимагає, передусім, збільшення кількості висококваліфікованих кадрів і потенціалу науково-дослідних структур. Так, у Туреччині діє ефективна система управління науково-технологічною сферою, головним виконавчим органом якої є підпорядкована секретаріату Прем'єр-міністра Рада з питань науково-технологічних досліджень Туреччини (ТЮБІТАК).

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Зазначене дозволяє стверджувати, що Туреччина успішно інтегрувала свою систему вищої освіти у Європейську. Болонський процес привніс турецькій педагогічній освіті більше позитивного, ніж негативного. Не дивлячись на наявні проблеми, турецька вища освіта активно їх долає, враховуючи зарубіжний досвід і власні інтереси й особливості.

Отже, особливістю підготовки майбутніх учителів-філологів у Республіці Туреччина є те, що у майбутній професійній діяльності вони зобов'язані вирішувати не лише цілий спектр професійно-освітніх, культурно-просвітницьких, дослідних і проектних завдань, закладених в діючих стандартах. Він також має бути «медіатором культур», тобто бути «мовною особистістю, яка пізнала за допомогою вивчення мов як особливості різних культур, так і особливості їх (культур) взаємодії».

Перспективами подальших наукових пошуків може бути висвітлення основних передумов та тенденцій розвитку освіти в Республіці Туреччина, які сприяли ефективній підготовці майбутніх учителів-філологів.

Список використаних джерел

1. Кючюк Д. Р. Організаційно-педагогічні умови підготовки вчителів у вищих навчальних закладах Республіки Туреччина в умовах інтеграційних процесів (друга половина ХХ – початок ХХІ століття : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Кючюк Джаміля Рустам Кизи. – Житомир, 2017. – 264 с.
2. Сапожников С. В. Порівняльний аналіз етапів розвитку вищої педагогічної освіти в Україні та країнах Чорноморського регіону / С. В. Сапожников // Ученые записки Таврического национального университета имени В. И. Вернадского. Серия «Проблемы педагогики средней и высшей школы». – 2013. – Том 26 (65). – № 1. – С. 69–99.
3. Усманова С. М. Тенденції розвитку вищої педагогічної освіти в Республіці Туреччина : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Усманова Сусана Мансурівна. – Ялта, 2011. – 301 с.
4. Turam B. The politics of engagement between Islam and the secular state: ambivalences of «civil society» / B. Turam // British j. of sociology. – L., 2004. – Vol. 55. – Issue 2. – P. 259–281.